

Υπάρχει μία ατελείωτη φιλολογία γύρω από το αντίδωρο σχετικά με τη χρήση του, τη σημασία του, αν πρέπει απαραίτητα να το παίρνουμε από το χέρι του ιερέως ή επιτρέπεται και από τις πόρτες-παγκάρια του ναού ή ακόμη και το δρόμο. Στο παρόν τεύχος του Θαβωρίου Λόγου θα πραγματευθούμε αυτό το θέμα.

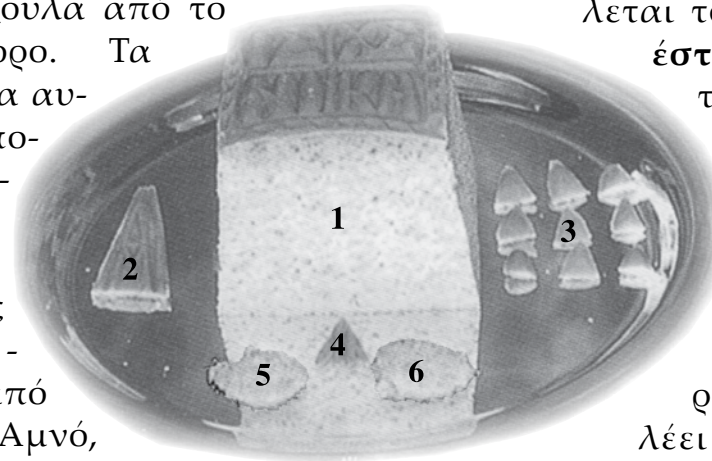
Καταρχάς πρέπει να πούμε πως το ψωμί που προσφέρουμε στην Εκκλησία, για να καθγιασθεί και να γίνει Σώμα Χριστού ή και για να κοπεί ως αντίδωρο για τους πιστούς, ονομάζεται ευλογία ή προσφορά ή πρόσφορο ή αναφορά ή και λειτουργιά. Ζυμώνεται με επιμέλεια μέσα σε ειδικά σκεύη, που είναι μόνο γι' αυτό το σκοπό, και κατόπιν ειδικής προετοιμασίας, δηλαδή με χέρια και ρούχα καθαρά, με προσευχή πριν από την έναρξη του ζυμώματος αλλά και κατά τη διάρκειά του. Στα μοναστήρια, επειδή η παρασκευή του αντιδώρου είναι πολύ σπουδαία διαδικασία, αποτελεί ειδικό διακόνημα, που ονομάζεται «προσφοράρης».

Κατά τον Αγ. Νικόδημο τον Αγιορείτη χρειάζονται τουλάχιστον 2 πρόσφορα

για την τέλεση της Θ. Λειτουργίας. Από το ένα θα εξαχθεί ο Αμνός και από το άλλο οι υπόλοιπες μερίδες (Πηδάλιον, σ. 83). Κατά τους βυζαντινούς χρόνους προσφέρονταν ένα μόνο πρόσφορο. Πολύ αργότερα εισήχθη η συνήθεια να προσκομίζονται πέντε πρόσφορα. Έτσι από το ένα ή τα τρία ή τα πέντε πρόσφορα εξάγεται πρώτα ο Αμνός¹, πού συμβολίζει το Σώμα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού και κατά τη Θ. Λειτουργία θα μεταβληθεί σε Σώμα Χριστού την στιγμή κατά την οποία ο ιερέας εκφωνεί «**Τά σά ἐκ τῶν σῶν σοί προσφέρομεν κατά πάντα καί διά πάντα**», δεύτερη η τριγωνική μερίδα της Θεοτόκου², κατόπιν οι μερίδες των 9 ταγμάτων³, δηλαδή όλων των αγίων της Εκκλησίας μας, στη συνέχεια η μερίδα του επισκόπου⁴

του τόπου όπου τελείται η Θεία Λειτουργία. Τελευταίες εξάγονται οι μερίδες των ζώντων⁵ και των κεκοιμημένων⁶ της Εκκλησίας, δηλαδή ο λειτουργός μνημονεύει τα ονόματα των ζώντων και των κεκοιμημένων που δίνουν οι πιστοί ή τα ονόματα που γνωρίζει ο ίδιος, ενώ ταυτόχρονα αφαιρεί ψίχουλα από το πρόσφορο. Τα ψίχουλα αυτά τοποθετούνται σε δύο σωρούς μπροστά από τον Αμνό, δεξιά και αριστερά Του. Τα υπόλοιπα των άρτων χρησιμοποιούνται για το αντίδωρο.

Αντίδωρο λέγεται το μικρό κομμάτι του ευλογημένου άρτου -φυσικά το μέγεθος των αντιδώρων δεν μπορεί να είναι ιδιαίτερα μεγάλο και χορταστικό - το οποίο μοιράζεται στο τέλος της Θ. Λειτουργίας. Σή-

μερα, επειδή οι πιστοί είναι πολλοί, εκτός από τα πρόσφορα που χρησιμοποιήθηκαν για την εξαγωγή του Αμνού και των υπολοίπων μερίδων, κόβονται και άλλα πρόσφορα που φέρνουν οι πιστοί. Τα μικρά αυτά κομμάτια ευλογούνται αμέσως μετά τον καθγιασμό των

Τιμίων Δώρων, όταν ψάλλεται το «**Άξιόν ἐστι...**» από

τους χορούς των ψαλτών.

Το Αντίδωρο, όπως λέει και η

ονομασία του, είναι κάτι που προσφέρεται αντί των Δώρων της Θείας Κοινωνίας, του Σώματος και του Αίματος του Χριστού, «αντί του Μεγάλου εκείνου Δώρου της φρικτής Κοινωνίας» κατά τον άγιο Συμεών Θεσσαλονίκης. Επομένως όσοι από τους πιστούς κοινωνήσαν παίρνουν το Δώρο (Σώμα και Αίμα) και

για τους άλλους η Εκκλησία προβλέπει το αντίδωρο. Σήμερα βλέπουμε να παίρνουν αντίδωρο και αυτοί που κοινωνήσαν. Αυτό είναι ένας πλεονασμός, που όμως δεν βλάπτει. Μπορεί να πάρει το νόημα του καθαρισμού του στόματος και των δοντιών από «Μαργαρίτες» του Αγίου Σώματος.

Όσο η Εκκλησία μας, επειδή υπάρχουν πιστοί που δεν μπορούν να λάβουν το «Δώρο», θέλει να μη φεύγει κανείς απ' αυτήν, χωρίς να πάρει κάτι. Ο επίσημος ερμηνευτής των κανόνων Πατριάρχης Θεόδωρος Βαλσαμών λέει πως η Εκκλησία εμπνεύστηκε το αντίδωρο προκειμένου να παραμένουν οι πιστοί μέχρι το τέλος της Θείας Λειτουργίας, για να πάρουν «ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερατεύσαντος τὴν εὐλογίαν τοῦ ἡγιασμένου κλάσματος».

Το αντίδωρο φυσικά δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ισότιμο και ισάξιο με τη Θ. Κοινωνία. Καμιά ομοιότητα. Είναι μία ευλογία προς τους πιστούς από αγάπη της Εκ-

κλησίας. Είναι θα λέγαμε μια πράξη αγάπης και φιλανθρωπίας προς αυτούς που δε μετέχουν της Θείας Κοινωνίας. Κανένας δεν πρέπει να συγχέει το αντίδωρο με τη Θ. Κοινωνία λέγοντας: «Δεν κοινωνώ, αλλά δεν πειράζει, παίρνω αντίδωρο». Τη Θεία Κοινωνία δεν την αντικαθιστά ούτε το αντίδωρο ούτε το «Ζέον» ούτε ο Μεγάλος Αγιασμός. Είναι πλάνη να πιστεύει κάποιος κάτι τέτοιο.

Το αντίδωρο το παίρνουμε από το χέρι του ιερέως και κανένας πιστός δεν επιτρέπεται να αναχωρήσει πριν από τη λήξη της Θ. Λειτουργίας. Είναι κακή συνήθεια -και δυστυχώς παρατηρείται και στο δικό μας ναό - να λαμβάνουμε το αντίδωρο από τα παγκάρια ή τις πόρτες του ναού ή το δρόμο αυτοεξυπηρετούμενοι (Ελληνιστί Self Service). Παίρνοντας κανείς αντίδωρο μόνος του από το παγκάρι ή το δρόμο και τις πόρτες στερείται της ευκαιρίας να λάβει την ευλογία του λειτουργού ιερέα φιλώντας του το χέρι.

Ο Άγιος Νικόλαος ο Καβάσιλας λέει «πως οι πιστοί με ευλάβεια δέχονται το αντίδωρο φιλώντας το χέρι του ιερέα, το οποίο άγγιξε πρόσφατα το Πανάγιο Σώμα του Σωτήρος Χριστού». Μερικοί χριστιανοί δεν έχουν συνηθίσει να ασπάζονται το χέρι του ιερέως. Άλλοι πάλι κάνουν πως το ασπάζονται ακουμπώντας με τη μύτη, το σαγόνι ή με το μάγουλο το χέρι του ιερέως. Κάνουν λάθος και μάλιστα σοβαρό γιατί το χέρι αυτό που τους δίνει το αντίδωρο πριν από λίγο έπιασε το Σώμα του Χριστού, Το ύψωσε, Το τεμάχισε και Το ένωσε με το Αίμα Του μέσα στο Άγιο Ποτήριο. Αυτό το χέρι μοιάζει με το χέρι του Προδρόμου, που ακούμπησε κατά τη βάπτισή «την κορυφήν του Δεσπότη». Μοιάζει ακόμη και με τη Μητέρα της Θεοτόκου, που κράτησε μέσα της τον Αχώρητο.

Καλό επίσης είναι να γνωρίζουμε ότι το αντίδωρο δεν είναι για «προωινή δόση» τροφής, αλλά μετοχή ευλογίας και αγιασμού. Κι ένα ψίχουλο να μεταλάβει

ο πιστός από το αντίδωρο αγιάζεται. Υπάρχουν μερικοί πιστοί που ζητούν πολλά αντίδωρα για ολόκληρη την εβδομάδα ή ακόμη και για να εξυπηρετήσουν αρρώστους ή γείτονες που δεν μπόρεσαν να έλθουν στην εκκλησία για κάποιο σοβαρό λόγο. Αυτή η συνήθεια είναι ευλαβής και δείχνει την αλληλεγγύη μεταξύ των πιστών και την πίστη εκείνων που δεν ήλθαν εξαιτίας γήρατος ή ασθενείας. Για να πάρουμε αντίδωρο, πρέπει να είμαστε νηστικοί, ενώ ο άρρωστος άνθρωπος δεν πειράζει να φάει το αντίδωρο, ακόμη και αν ήπια νερό προηγουμένως. Να σημειωθεί επίσης πως πρώτα πίνουμε Μεγάλο Αγιασμό και μετά τρώμε το αντίδωρο, ενώ το αντίθετο γίνεται με το Μικρό Αγιασμό δηλαδή πρώτα αντίδωρο και μετά τον Μικρό Αγιασμό.

Ακόμη υπάρχει η ευλαβική συνήθεια μερικών πιστών να ζητούν το «Ύψωμα - αντίδωρο» της Θείας Λειτουργίας της Μεγάλης Πέμπτης για ευλογία για όλο το χρόνο. Αυτό φαίνεται ότι

έχει επιδράσει από την εξαγωγή του Αμνού της Μεγάλης Πέμπτης για τη Θ. Κοινωνία των ασθενών όλο το χρόνο. Κι αυτή η συνήθεια εντάσσεται στην απλοϊκή ευλάβεια, που προσπαθεί μέσα από τέτοιου είδους συνήθειες να αγιάζεται. Εγκυμονεί όμως ένας μεγάλος κίνδυνος αφού τέτοιου είδους συνήθειες ευλαβικές διαδίδονται «έν ριπή ὀφθαλμοῦ» στους πιστούς, ενώ άλλα σπουδαία και ουσιαστικότερα θέματα που άπτονται της πνευματικής μας ζωής μένουν ανενεργά, όπως συνειδητή συμμετοχή στα Ιερά Μυστήρια και τις Ακολουθίες της Εκκλησίας μας, καθαρή εξομολόγηση κ.ά.

Παίρνοντας το αντίδωρο από το χέρι του ιερέα τον ακούμε να λέει την ευ-

χή «Εὐλογία Κυρίου». Και με την ευχή αυτή προστίθεται μία ακόμη ευλογία στις δύο άλλες, του αντιδώρου και του χειροφιλήματος. Γι' αυτό και ο λαός μέσω των ιεροψαλτών ανταποδίδει όλες τις ευλογίες που έδωσε ο ιερέας και εύχεται στο τέλος της θείας Λειτουργίας: «**Τόν εὐλογοῦντα καὶ ἀγιάζοντα ἡμᾶς, Κύριε, φύλαττε εἰς πολλά ἔτη.**»

Εἶθε αυτό το τεύχος του Θαβωρίου Λόγου να αποτελέσει την απαρχή για την

εξάλειψη μίας λανθασμένης νοοτροπίας και συνήθειας που έχουμε να παίρνουμε αντίδωρο από οπουδήποτε αλλού εκτός από το χέρι

του ιερέως, γιατί η ευλογία του ιερέως που λειτούργησε έχει πολλαπλή σημασία και αξία.

Αβώριος Λόγος

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

ΔΕΛΦΩΝ - ΜΙΑΟΥΛΗ • ΤΗΛ. 2310-828989

ΕΤΟΣ Β'

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010- ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2011 • ΤΕΥΧΟΣ 12